

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2008. október 20.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatóak. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A feladatokra a javító tanár csak az útmutatóval egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. Az aláhúzások is jelzik az elvárt tartalmi elemeket.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

RÉZ PÁL: FÜLSZÖVEG

A hétkötetes értelmező szótár nem tud a fülszövegről, annál jobban ismerjük mi, írók, szerkesztők, könyvkereskedők, olvasók. Fülszövegnek, ugye, a könyv borítójának – envelopjának – azt a részét nevezzük, amelyen a kiadó ismerteti a könyvet, kedvet csinál az olvasásához. Mint ahogy az embernek is két füle van, általában a könyv is egy bal és egy jobb oldali füllel rendelkezik (persze nem világnézeti, nem is politikai értelemben). A fül üres is lehet, de ritkán az, a kiadó többnyire él a lehetőséggel, hogy tájékoztasson a könyvről, amelyet kezünkben tartunk, esetleg más kiadványaira is felhívja a figyelmet.

A lektor – aki a fülszöveget is írja vagy szerkeszti – többféleképpen járhat el. A legkényvemesebb megoldás persze az, ha közli a szerző fényképét, és felsorolja korábbi munkáinak címét, esetleg idéz az azokról írt – magasztaló – kritikákból. Megteheti, hogy „vallomás”-ra kéri fel az író: foglalja össze, mit akar mondani új művével. Ennek az eljárásnak két veszélye van: az egyik az, hogy az író nem kívánja – esetleg nem tudja – tömören elmondani, mi volt a szándéka; a másik az, hogy túldicséri magát. Többnyire a lektor – a szerkesztő – fogalmazza meg tehát a szöveget. Szerencsés esetben minniesszét kanyarít, pontos és érzékletes képet ad, ha nem is kritikát, a szóban forgó műről. A Szépirodalmi Könyvkiadóban, ahol négy évtizedig dolgoztam, legalább három mestere volt a fülszövegírás nehéz és sohasem kellőképpen értékelt művészetének: Juhász Ferenc, Domokos Mátyás, Kőszeg Ferenc. (Egyéni stílusuk alapján akkor is kideríthetnénk fülszövegeik szerzőjét, ha a kolofonban nem volna olvasható a nevük.) Ezek a miniatűr tanulmányok nem csupán az olvasók tájékoztatását szolgálták, hanem egy-két megállapításuk, fordulatuk – olykor szó szerint, máskor átfogalmazva – a lustább vagy invencióatlanabb kritikusok bírálataiban is felbukkant (többnyire idézőjel nélkül), sőt megesett, hogy irodalomtörténeti kompendiumokba is bekerültek. Ennél nagyobb megtiszteltetés nem érheti ezt a szerény műfajt.

Minthogy újabban mintha visszatérőben volna a magyar prózairodalomban az anekdota műfaja – az irodalomtörténetben sajnos még nem –, bátorkodom fülszövegemet két idekapcsolódó történettel megtoldani. Mindkettő velem esett meg.

Egy közepes író közepesnél is gyengébb regényét szerkesztettem valamikor az 50-es években. Hiába kínlódtam a máskor villámgyorsan gépbe diktált fülszöveggel: az olvasó-szerkesztői tisztesség újra és újra megakadályozta, hogy dicsérjem a regényt. Végül, felismerve, hogy tehetetlen vagyok, megkértem a szerzőt, írja meg ő a szöveget. Boldogan vállalkozott a feladatra, már másnap be is hozta a szerkesztőségbe gondosan csiszolt sorait. Nem a könyvről írt, hanem szerzőjéről, vagyis önmagáról, de harmadik személyben, mintegy ajándékba adva a szöveget a szerkesztőnek (mint ahogy csakugyan ez történt). E könyv írója, olvastam, méltó örököse századunk nagy magyar elbeszélőinek, Móricznak, Krúdynak, Kosztolányinak, regényei csakúgy, mint novellái a társadalomrajz alaposságában, a lélekábrázolás

mélységében, nyelvi erőben és árnyaltságban nem méltatlanok az ő immár klasszikussá vált munkáikhoz. Színpadi műveinek ragyogó technikája Bródy, Molnár, Szép Ernő, Szomory tudásával és leleményességével vetekszik, egyszersmind zseniálisan eredeti. Költeményeket – fájdalom! – a sokoldalú és termékeny szerző nem ír... Mivel attól tartottam, hogy a dicshimnuszot nekem fogják tulajdonítani, nem adtam nyomdába. Elkéseredetten kerestem egy passzust, amelyet odacsaphatnék a hajtókára, de a suta mondatok a könyv testében még csak elcsúsztak valahogy, a fülön már nem. (Amiből egy akadémikus akár arra is következtethetne – meglehet, elstietten –, hogy a fül igényesebb műfaj, mint a regény.)

A másik író nevét nem kell eltitkolnom: Déry Tibor volt az. A pálya vége felé mulatságos kis regényt írt – „rémregényt”, ahogy nevezte –, *A félfülű* volt a címe, egy milliomosunoka történetét beszélt el, akit elrabolnak, majd a haramiák levágják egyik fülét, azt küldik el családjának, hogy így késztessek őket a váltságdíj kifizetésére. Nem tudtam ellenállni a kísértésnek, így kezdtem a fülszöveget: Ez a könyv, akárcsak hőse, ifjabb Hamilton György, félfülű... – és azt javasoltam főnökeimnek, hogy a kötet egyik papírfülét metsszük le cikcakkosan. Büszke voltam ötletemre, ám a kiadó zord vezetősége léhának ítélte, komolyabb, súlyosabb, világnézeti indíttatású ismertetésre utasított – ez olvasható a regényke bal fülén. Az sem vigasztalt, hogy Déry, akinek persze beszámoltam csődbe fulladt kísérletemről, talán ifjúkori dadaista verseire és színdarabjaira emlékezve, így dedikálta könyvét: „Klárinak, Palinak, a kivájt fülűnek.”

Ma is fáj az egykori kudarc. Már csak azért is, mert – ha jól tudom – a magyar az egyetlen nyelv, amely – igencsak szellemesen – fülszövegnek nevezi a fülszöveget, és mert bizonyára Déry regénye az egyetlen mű a világirodalomban, amelynek címében a félfül szerepel. Ilyen találkozásokra tehát aligha fog sor kerülni többé.

1. Döntse el, hogy helyesek-e a következő meghatározások (igen – nem)!

Döntését indokolja a szöveg alapján!

- envelop: a könyv borítójának a fülszöveget tartalmazó része *NEM*
„a könyv borítójának – envelopjának” → a könyv borítója
- lektor: az a személy, aki a fülszöveget írja *NEM*
„A lektor – aki a fülszöveget is írja vagy szerkeszti” → a lektor feladata nemcsak a fülszöveg írása

A helyes döntésért és tartalmilag helyes indoklásért együtt adható pont.
Nem adható pont, ha e kettő közül bármelyik hiányzik vagy téves.

2 jó megoldás: **2 pont**

1 jó megoldás: 1 pont

0 jó megoldás: 0 pont

2.

a) A második bekezdés a fülszövegnek három fajtáját különbözteti meg. Mutassa be ezt a három fajtát a szöveg alapján a következő táblázat segítségével!

A fülszöveg tartalma	A fülszöveg típusa	A megoldás minősítése
a szerző bemutatása	összeállítás: pl. fénykép, korábbi művek címei, korábbi művek kritikái	a legkényelmesebb megoldás
a mű üzenetének személyes összefoglalása	vallomás	veszélyes
a mű (pontos és érzékletes) bemutatása	miniesszé, vagy miniatűr tanulmány	szerencsés (eset)

- 8-9 jó megoldás: **6 pont**
 6-7 jó megoldás: 5 pont
 5 jó megoldás: 4 pont
 4 jó megoldás: 3 pont
 3 jó megoldás: 2 pont
 2 jó megoldás: 1 pont
 0-1 jó megoldás: 0 pont

b) A következőkben három fülszöveg-részletet olvashat.

Döntse el, hogy a fülszöveg-részletek melyik fenti típusba sorolhatóak!

Döntését 1-1 mondatban indokolja is!

- A. „Ebben a könyvben azt szerettem volna megírni, hogy csak az találhatja meg visszakívánt Katalin utcáját, aki nem vétett ellene. Az író most beavatja az olvasót titkába: ő milyennek képzelet el a halál utáni életet, a túlvilágot, az élők és holtak érintkezését és folyton változó viszonyait. [...] Az író egyik legkedvesebb gyermekét teszi le az olvasó elé, mint az ókori római polgárai, ha felemelték a csecsemőt, magukénak ismerték el.”
- B. „... hagyományos formájú regény, amely egy kudarcra ítélt kapcsolaton keresztül mutatja be Nyugat és Kelet – eltérő történelmi tapasztalataiból fakadó – szembenállását is. Látszat és valóság ütközik a vád, a védelem és az ítélet hármában...”
- C. „A Szabó Magda-életműsorozatnak ez a kötete, amely először 1968-ban jelent meg, egy görögországi nyaralás élményeinek krónikája. Az író személyes, szubjektív hangvételű naplót ad az antik görög világgal való találkozásáról, amely több, mint egyszerű úti élmény az ókori kultúra bűvkörében felnőtt, s klasszika-filológiát végzett Szabó Magda számára.”

A: *Vallomás*

Egyes szám első személyű megnyilatkozás, amely átvált ugyan egyes szám harmadikba, de nyilvánvalóan továbbra is az íróé; vallomások hangja és tartalma.

B: *Miniesszé.*

Egyes szám harmadik személyű megnyilatkozás; a szöveg a mű témáját értelmezi.

C: *Kritika / A szerző bemutatása*

Egyes szám harmadik személyű megnyilatkozás; a könyv kapcsán a szerzőjét állítja a középpontba.

Minden helyes műfaj-meghatározásért és minden helyes indoklásért külön jár pont.

- 6 jó megoldás: **6 pont**
 5 jó megoldás: 5 pont
 4 jó megoldás: 4 pont
 3 jó megoldás: 3 pont
 2 jó megoldás: 2 pont
 1 jó megoldás: 1 pont
 0 jó megoldás: 0 pont

3.

a) A következő állítások között van kettő, amely a szöveg alapján nem igaz. Írja e két állítás számát a négyzetekbe, és indokolja döntését a szöveg vonatkozó részének idézésével!

- 1) A fülszöveg írójának neve sohasem derül ki.
- 2) A fülszöveget gyakran név nélkül idézik más kritikusok, irodalmárok.
- 3) Az olvasókat egyáltalán nem érdekli a fülszöveg.

4) A fülszövegírás nehézsége és megbecsültsége nem áll arányban egymással.

1.

„Egyéni stílusuk alapján akkor is kideríthetnénk fülszövegeik szerzőjét, ha a kolofonban nem volna olvasható a nevük.”

3.

„Az (...) értelmező szótár nem tud a fülszövegről, annál jobban ismerjük mi (...) olvasók”

A helyes számra csak a helyes idézettel együtt adható pont.

Nem adható pont, ha a kettő közül bármelyik hiányzik vagy téves.

2 jó szám és idézet: 2 pont

1 jó szám és idézet: 1 pont

0 jó szám és idézet: 0 pont

b) A szerző „szerény műfaj”-nak nevezi a fülszöveget. Döntse el, hogy a fenti négy állítás közül melyik kettővel indokolható a szöveg szerint ez a minősítés! Írja a két állítás számát a négyzetekbe!

2.

4.

Minden helyes számért 1 pont adható.

2 jó megoldás: 2 pont

1 jó megoldás: 1 pont

0 jó megoldás: 0 pont

4. „A hétkötetes értelmező szótár nem tud a fülszövegről...”

Írja meg az értelmező szótár számára a meghatározást a fülszöveg címszóhoz! A szócikk a következő szempontokra térjen ki: a fogalom meghatározása, a fülszöveg célja(i), szerzői!

Fülszöveg: a könyv borítóján található szöveg. Célja, hogy tájékoztasson a könyvről, kedvet csináljon az olvasáshoz, esetleg a kiadó más kiadványaira is felhívja a figyelmet. Szerzője a könyv lektora, szerkesztője vagy maga a szerző.

4 pont adható, amennyiben a válasz mindhárom szempontra kitér, és tartamilag helyes, és nyelvileg szabatos.

Ennél kevesebb pont a javító tanár mérlegelése szerint adható: 3, 2, 1, 0 pont.

5. A szövegben több idegen szó is előfordul. Állapítsa meg a szöveggörnyezet segítségével, hogy a következő idegen szavak a felsorolt magyarázatok közül melyikhez illenek! Írja a megfelelő magyarázat betűjelét a szó mellé! (Mindegyik szóhoz csak egy magyarázat tartozik.)

- kolofon: *F*
- invenciótlan: *E*
- kompendium: *B*
- passzus: *C*

- A. illetékesség, jogosultság híján levő
- B. különféle forrásokból származó, azonos témát összefoglaló könyv
- C. az írásmű egy rövidebb részlete, szakasza
- D. könyv alakban kiadott naptár

- E. ötletesség, találékonyság hiányában szenvedő
 F. a kiadási, kiadói adatok közlése a könyv végén
 G. a könyv vagy fejezet alap gondolatát megfogalmazó jelige, jelszó

Minden helyes betűjelért 1 pont adható.

- 4 helyes betűjel: **3 pont**.
 3 helyes betűjel: 2 pont.
 2 helyes betűjel: 1 pont.
 0-1 helyes betűjel: 0 pont.

6.

a) **Az első anekdotikus történetben megjelenő író jó példája az egyik fülszövegfajta veszélyének. Mi ez a veszély?**

A könyv szerzője által írt fülszöveg öndicséretbe fullad.

Tartalmilag helyes válasz: **1 pont**.
 Hiányzó vagy helytelen válasz: 0 pont.

b) **„Nem a könyvről írt, hanem szerzőjéről, vagyis önmagáról, de harmadik személyben...”
 Javítsa át az idézett író szövegrészét úgy, mintha első személyben fogalmazta volna!
 (Írja a sorok fölé a javításokat!) Tegye idézőjelbe az író szövegét!**

Végül, felismerve, hogy tehetetlen vagyok, megkértem a szerzőt, írja meg ő a szöveget. Boldogan vállalkozott a feladatra, már másnap be is hozta a szerkesztőségbe gondosan csiszolt sorait. Nem a könyvről írt, hanem szerzőjéről, vagyis önmagáról, de harmadik személyben, mintegy ajándékba adva a szöveget a szerkesztőnek (mint ahogy csakugyan ez történt). E könyv írója, olvastam, méltó örököse
*„(E könyv írójaként) **vagyok***
regényeim
 századunk nagy magyar elbeszélőinek, Móricznak, Krúdynak, Kosztolányinak, regényei csakúgy, mint *novelláim*
 novellái a társadalomrajz alaposságában, a lélekábrázolás mélységében, nyelvi erőben és árnyaltságban *műveimnek*
 nem méltatlanok az ő immár klasszikussá vált munkáikhoz. Színpadi műveinek ragyogó technikája Bródy, Molnár, Szép Ernő, Szomory tudásával és leleményességével vetekszik, egyszersmind
*(bármilyen sokoldalú és termékeny szerző **vagyok**) nem írtam...”*
 zseniálisan eredeti. Költeményeket – fájdalom! – a sokoldalú és termékeny szerző nem ír... Mivel attól tartottam, hogy a dicshimnuszot nekem fogják tulajdonítani, nem adtam nyomdába.

A minden elemében jó megoldás: **3 pont**.
 Amennyiben a javításnak csak a két zárójeles eleme hiányzik: 1 pont.
 Amennyiben az első 3 mondatban is javít: 0 pont.
 További hibák vagy hiányzó megoldás: 0 pont.

7. **„Elkeseredetten kerestem egy passzust, amelyet odacsaphatnék a hajtókára...”**

a) **Fogalmazza meg pontosan, hogy mire utal ez a mondat! Hogyan akarta megoldani a fülszöveg problémáját a szerkesztő?**

A szerkesztő a műből (könyvből, közepesen is rosszabb regényből) keresett volna olyan részleletet, amelynek idézésével helyettesíthette volna a fülszövegírást.

Tartalmilag helyes válasz: **1 pont**.

Hiányzó vagy helytelen válasz: 0 pont.

b) Mely nyelvi elemek utalnak a fenti mondatban a szerkesztő helyzetéhez való viszonyulására? Magyarázza is meg, hogy miért!

- *elkeseredetten*

Magyarázat: *a kétségbeesett indulatra utal, amit a feladat megoldhatatlansága vált ki belőle.*

- *odacsaphatnék*

Magyarázat: *a gyors elintézés vágya és düh jelenik meg a kifejezésben.*

- *hajtóka*

Magyarázat: *a feladat jelentéktelenségére utal a kicsinyítő képző és a szokatlan szó.*

A jó nyelvi elemekre csak a jó magyarázattal együtt adható pont.

Ha a magyarázat hiányzik vagy téves, akkor nem adható pont.

2 jó nyelvi elem magyarázattal: **2 pont**.

1 jó nyelvi elem magyarázattal: 1 pont.

0 jó nyelvi elem: 0 pont

8. „javasoltam főnökeimnek, hogy a kötet egyik papírfülét metsszük le cikcakkosan” Magyarázza meg, hogy miért illett volna ez a megoldás a könyvhöz!

A könyv megcsonkított „füle” szinte megtestesítette volna a regény döntő eseményét.

Tartalmilag helyes válasz: **1 pont**.

Hiányzó vagy helytelen válasz: 0 pont.

9. Keresse ki a 3. bekezdésből azt a két kifejezést, amellyel Réz Pál írása előző és következő részének műfaját megnevezi!

- előző: *(fülológiai) értekezés*
- következő: *történet*

Két helyes kifejezés: **1pont**.

0-1 helyes kifejezés: 0 pont.

10. A következő internetes naplóbejegyzés egy fülszövegnek az olvasóra gyakorolt hatásáról szól.

Hogyan lesz valaki Potter-rajongó?

[...] Csak azt tudhatom, hogy én hogyan lettem az. Az első Harry Potter könyv tíz éve, június 26-án jelent meg, a magyar fordítás két évvel később. Jártamban-keltemben belebotlottam a könyvesboltokban, emlékezetem szerint valamikor 2000 első félévében – akkor már a második kötet is kapható volt. A gyermekem borító és a lelkendező fülszöveg alapján úgy találtam, hogy übergáz. Varázslóiskola? Jajjnemááár... A „bestseller” szó eleve kihozta belőlem a sznobot. Semmit nem tudtam a történetről – amint akkor még mások se nagyon, mármint itthon. Kisfiú, aki varázsolni tanul... Aha, édes, ja. Biztos marha izgalmas – de nem nekem. Szeretem ugyan a meséket, de nem az ilyen bárgyúságot. Nem tudom, mit talált el bennem a téma (pontosabban a tálalása), amitől irritált, de nagyjából biztos voltam benne, hogy ezt a könyvet nem nekem írták. Amikor belefutottam (tán valamelyik kötet fülszövegében) abba az infóba, hogy 7 (hét!) könyvből fog állni a sorozat, még jól fel is háborodtam: utálok az „egy rókáról nyúzzunk le jó sok bőrt” effektust. [...]

Szerző: Birtalan Balázs

Forrás: <http://birtalan.blogspot.com/2007/07/hogyan-lesz-valaki-potter-rajong.html>

a) Keresse meg, és húzza alá a művel kapcsolatos tényeket közlő szavakat, szókapcsolatokat a naplóbejegyzésből!

- 9 helyes aláhúzás: **3 pont**
7-8 helyes aláhúzás: 2 pont
4-6 helyes aláhúzás: 1 pont
0-3 helyes aláhúzás: 0 pont

b) Magyarázza meg, hogy mire vonatkoznak, és mit jelentenek a naplóbejegyzés következő, aláhúzott szófordulatai!

- A „bestseller” szó eleve kihozta belőlem a sznobot
A könyv várhatóan tömegek számára népszerű, divatos olvasmány lesz, emiatt a lenéző elutasítás jelenik meg a naplóíróban.
- Nem tudom, mit talált el bennem a téma (pontosabban a tálalása)
A tálalás a borító, illetve a fülszöveg, amelyeknek „gyermeteg” és „lelkendező” mivolta taszította a naplóíró.
- utálom az „egy rókáról nyúzzunk le jó sok bőrt” effektust
A hét könyvből álló sorozat minősítése, amelynek művei a naplóíró szerint várhatóan önmagukat fogják ismételni.

Minden tartalmilag, lényegileg helyes értelmezésért 1 pont adható.
(A megfogalmazás természetesen eltérhet a fenti megoldásoktól.)

- 3 helyes értelmezés: **3 pont.**
2 helyes értelmezés: 2 pont.
1 helyes értelmezés: 1 pont.
0 helyes értelmezés: 0 pont.

*

A cikk a *Magyar Narancs Irodalmi szószerkesztés* c. rovatában található:
<http://www.magynarancs.hu/index.php>

A 2.b feladatban idézett fülszövegek az Európa Kiadó által megjelentetett Szabó Magda-sorozat fülszövegei: *Katalin utca* (A), *Szemlélők* (B), *Zeusz küszöbén* (C).

A 10. feladat naplóbejegyzése:

Szerző: Birtalan Balázs Forrás: <http://birtalan.blogspot.com/2007/07/hogyan-lesz-valaki-potter-rajong.html>

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül sorrendben az első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS

TARTALMI KIFEJTÉS

	tématartás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20-15 pont	- megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazódása	- releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítások	- megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14-9 pont	- lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak	- témához tartozó és attól eltérő kijelentések váltakozása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>)	- zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések

8-1 pont	- eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (pl. <i>életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok	- kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások	- hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések
-----------------	---	---	---

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20-15 pont	- megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása	- az elvárt terjedelemnek megfelelő
14-9 pont	- helyenként következtlen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (pl. <i>bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában</i>)	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (pl. <i>túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosan kapcsolódó bevezetés</i>) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (pl. <i>elhagyható bekezdések</i>)	- fölöslegesen hosszú
8-1 pont	- széteső írásmű: • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (pl. <i>csapongás, ismétlődések</i>) • nem halad meghatározható irányba • az író „elvész” a dolgozatban	- hiányzó vagy álbevezetés / álbefejezés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (pl. <i>alanyváltás</i>) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (pl. <i>kötőszók, névmások</i>) használatában	- kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20-15 pont	- egészében megfelel a témának, a helyzetnek; az esetleges személyes véleménynyilvánításnak	- témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos	- szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14-9 pont	- lényegében megfelel a témának, a helyzetnek	- nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (pl. <i>egyeztetés, vonzat</i>)	- olykor a köznyelvitől eltérő (pl. <i>szleng</i>)
8-1 pont	- csak részben felel meg a témának, a helyzetnek	- színtelen, igénytelen (pl. <i>egyszerű mondatok túlsúlya</i>) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba	- szegényes - tartalmi jellegű szótévesztés

Érvelés

Miként él tovább a Biblia, a bibliai hagyomány a későbbi századokban, művelődéstörténeti korszakokban? Érezhető-e hatása korunk művészeti életében, mindennapjaiban? Legalább három nyelvi-kulturális jelenség, mű bemutatásával fejtsse ki véleményét! Érvelő esszéjében vegye figyelembe az alábbi gondolatokat is!

A Biblia, mint a történelmi múlt minden más emléke, átnyúl a keletkezése óta eltelt évszázadokon, s van mondanivalója korunk embere számára is. Nemcsak a kutatók, nemcsak a hívők, hanem az elvilágiasodott, már nem vallásos olvasó számára is. Költői alkotásai, a benne felhalmozott bölcsesség nemcsak esztétikai élvezetet nyújt, nemcsak elgondolkoztat, de csodálatra is készíti olvasóját, akár csak a Homérosz nevéhez fűzött Iliász vagy Odüsszeia. Talán még inkább, minthogy kulturális örökségünk jó része is viseli hatásának nyomait.

(Poór József: *Rövid bevezetés a Bibliába*)

Forrás: Poór József: *Rövid bevezetés a Bibliába*. In: *Biblia. Válogatás a Vizsolyi Bibliából*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1986, 877. o.

A dolgozat írója művészettörténeti, nyelvhasználati, erkölcsi és mentalitásbeli hivatkozásokkal is véleményt formálhat.

Minden kifejtett, a Bibliára utaló érvelés értékelendő.

- A bibliai jelenetek, alakok megörökítése és interpretációja napjainkig végigkíséri a különböző művészeti ágak (pl. irodalom, zene, festészet, szobrászat, színház) történetét.
- A bibliai történetek, motívumok egyéni és történelmi sorsszituációt modellezhetnek (pl. bűnbeesés, passió, végítélet – Vörösmarty, Petőfi, Madách, Ady, Babits, Pilinszky; Thomas Mann, Golding).
- Az egyes bibliai műfajok napjainkig továbbélnek (pl. zsoltár, példázat, apokalipszis).
- A Bibliából ihletett magatartásformák vállalható művészi szereppé alakulhatnak (pl. Petőfi, Ady, Babits, Radnóti).
- Az új médiumok (pl. a film, musical) is merítenek a bibliai történetekből (pl. Griffith: *Tűrelmetlenség*; W. Wyler: *Ben Hur*; Pasolini: *Máté evangéliuma*; Webber-Rice: *Jézus Krisztus szupersztár*; Scorsese: *Jézus utolsó megkísértése*; Mel Gibson: *Passió*, Andy és Larry Wachowski: *Matrix*).

- A Biblia nyelvi fordulatai, képei (pl. Ádámsutka, oldalborda, Káin-bélyeg, hét szük és hét bő esztendő, tékozló fiú, pálfordulás, damaszkuszi út) beépültek a mindennapos emberi kommunikációba, és alapvető emberi magatartásformákat, helyzeteket jelölnek.
- A Biblia által hirdetett erkölcsi elvek (tízparancsolat, a szeretet és szolidaritás) máig igazodási pontot jelentenek az emberiség nagy részének magatartásformájában.
- A Bibliára visszavezethető zsidó és keresztény ünnepek – a szakrális jellegén túl – család- és közösségteremtő alkalmak is, a kiszakadást jelenthetik a mindennapokból.

Néhány lehetséges irodalmi példa:

Ószövecség:

Ady Endre: pl. *Az Illés szekerén; Ésaiás könyvének margójára; Mai próféta átka*

Babits Mihály: pl. *Dániel éneke; Talán a vízözön...; Jónás könyve; Jónás imája*

Dante: *Isteni színjáték*

Golding: *A legyek ura*

Kölcsey Ferenc: *Vanitatum vanitas*

Madách Imre: *Az ember tragédiája; Mózes*

Thomas Mann: *József és testvérei*

Petőfi Sándor: pl. *A XIX. század költői*

Radnóti Miklós: pl. *Töredék*

Tóth Árpád: pl. *Elégia egy rekettyebokorhoz*

Vörösmarty Mihály: pl. *Az emberek, Előszó, A vén cigány*

Weöres Sándor: pl. *Józsefet eladják testvérei*

Zsoltárfordítások és parafrázisok: pl. Balassi Bálint, Szenci Molnár Albert; Babits Mihály;

Dsida Jenő; Nemes Nagy Ágnes

Újszövecség – néhány lehetséges példa

Ady Endre: pl. *Kis karácsonyi ének*

Arany János: *Évnapra*

Boccaccio: *Dekameron – Ötödik nap, nyolcadik novella*

Borges: *Márk evangéliuma; Három Júdás-változat*

Bulgakov: *A Mester és Margarita*

Camus: *A bukás*

Celanói Tamás: *Ének az utolsó ítéletről*

Dosztojevszkij: pl. *A nagy inkvizítor (Karamazov testvérek); Bűn és bűnhődés*

Dsida Jenő: *Nagycsütörtök*

T. S. Eliot: *A Háromkirályok utazása*

Jacopo da Todi: *Himnusz a fájdalmas anyáról / Stabat Mater*

József Attila: *Betlehemi királyok*

Karinthy Frigyes: *Barabbás*

Mészöly Miklós: *Saulus*

Nemes Nagy Ágnes: *Lázár*

Ómagyar Mária-siralom

Petőfi Sándor: pl. *Az apostol; Az ítélet; Levél Várady Antalhoz*

Pilinszky János: pl. *Ravensbrücki passió; Apokrif; Négysoros; Harmadnapon*

Sienkiewicz: *Quo vadis?*

Spiró György: *Fogság*

Vas István: *Az új Tamás*

Egy mű értelmezése

Milyen mesei hagyományokra épül *Az utolsó mese*? Lehet-e egy mese a műfaj utolsó megnyilatkozása? Értelmezze Ottlik Géza írását! Kifejtésében vizsgálja a cím és a mesei motívumok szövegbeli jelentését is!

Ottlik Géza: *Az utolsó mese*

Volt egyszer egy elvarázsolt királyfi, aki egy tündérszép királykisasszony kezére pályázott. De csak úgy kaphatta meg, ha előbb legyőzi a hétfejű sárkányt, felépíti a kacsalábon forgó kastélyt, s felébreszti és megnevezteti a befalazott, alvó királykisasszonyt. Sok-sok vesződés, kaland, hőstett, utazás és munka árán legyőzte hát a hétfejű sárkányt, felépítette a kacsalábon forgó kastélyt, és felébresztette az alvó királykisasszonyt. No, az mindjárt elmosolyodott, s megtartották a lakodalmat.

Aztán, hogy ez is véget ért, leültek egymással szemben, és mosolyogtak.

De eltelt egy nap, s még egy, még egy. Már az első is igen hosszú volt, mert sok órából állt, az órák meg sok percből, a percek sok másodpercből.

- Hát most mihez fogjunk? – kérdezte a királyfi.

- Most boldogok vagyunk – mondta a felesége.

- Igaz is.

De három nap múlva a királykisasszony szólalt meg.

- Mít is csinálunk most? – azt kérdi.

- Hát boldogok vagyunk. mondta az ura.

- Vagy úgy, persze.

Megint mosolyogtak egymásra egy napig, de akkor egyszerre felállt mind a kettő.

- No csak.

- Van egy ötletem.. – mondta a királyfi. – Befalazlak és elaltatlak megint.

- Jó!

- Lerombolom a kacsalábon forgó kastélyt, és föltámasztom a hétfejű sárkányt. Hogy újra legyen mit építenem, és legyen kit legyőznöm.

Neki is fogott mindjárt. Csakhogy ez nem volt már olyan egyszerű. Sem sok vesződés, még több hőstett, sem kaland, jövés-menés árán nem bírta lerombolni a kastélyt, mert az mindig elfordult előle a kacsalábakon –, még kevésbé bírta helyére tenni a sárkány levágott hét fejét, s nem lehetett a királykisasszonyt sem befalazni, elaltatni többé. Teltek a napok, amikből hónapok lettek és rövid esztendőök, s így küszködtek.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Forrás: Ottlik Géza: *Az utolsó mese*. www.magyarirodalom.lap.hu

Lehetséges tartalmi elemek:

- A mese a legősibb műfajok egyike, ma is élő írásbeli és szóbeli közlésmód.
- A mese a szóbeli hagyományozás természete szerint kopik vagy gazdagodik, bővül.
- Ottlik szövegének első nyolc sora a varázsmesék (mágikus mesék, csodamesék, tündérmesék) alapmotívumaiból épül (*elvarázsolt, nagy erejű királyfi, próbatételek, a tündérszép királykisasszony megszabadítása; lakodalom*).
- Az első nyolc sor nélküli a mesemondás hagyományos ismétlődő formuláit, az egyes szerkezeti elemek kifejtését: a tempó gyorsulása is jelzi a műfaji sémák kiüresedését, azt, hogy az utána következőknek van igazán tétje.
- A végkifejletben a mese diadalra juttatja a jókat, és megbünteti a gonoszokat.
- A szöveg további része – a mesekonvenciók, így a mesei szerkezet megtörésével – a hagyományos végkifejlet folytatása.
- A mesehősök nem viselhetik el a próbatétel nélküli létet („...felállt mind a kettő”).
- A cím megjelöli a műfajt; az *utolsó* jelző többféle értelmezést tesz lehetővé:
 - o A szerző szerint ez az általa írt utolsó mese.
 - o A mesei konvenciók, a mesei jellemzők megtörése a mese műfaj megszűnését, érvénytelenítését jelentheti (a kiérdemelt mesei boldogság elviselhetetlen a hősök számára).
 - o A mese eltűnése, ha a mesehős vissza akarja állítani az eredeti hiányt („*Lerombolom a kacsalábon forgó kastélyt, és föltámasztom a hétfejű sárkányt.*”).
 - o A hagyományos mesei történetek, a sajátos hagyomány logikájának ellentmond a főhős sikertelen küszködése.
 - o A mese világméretű megbontja a hősök deheroizálása.
- A szöveg mesei jellemzői: terjedelme kispikari jellegű.
- Fantasztikus-csodás (vagy legalábbis valóságellenes) elemekkel van átszöve a történet.
- Időben és térben is fiktív körülmények között játszódó eseményeket jelenít meg.
- A reális világot képviselő hősei elvont típusok.
- Ezek legtöbbször képzeletbeli hősökkel (óriások, törpék, tündérek, boszorkányok, varázslók, sárkányok) és fantasztikus tulajdonságokkal felruházott jelenségekkel (kacsalábon forgó kastély stb.) állnak szemben.
- Az események is valószínűtlenek, de egy sajátos hagyomány logikáján belül maradva a cselekmény menetében az egyik esemény bekövetkezése már valószínűvé teszi a másikat.
- Ottlik szövege inkább novellamese, a műfajjal szemben realiztikus, életszerű.
- A szöveg második részében szimmetrikusan, a vágyak szintjén újra felépül a mesei történet, de a boldog végkifejlet nélkül („*s így küszködtek*”).
- A mesei motívumok és a lélektani motívumok **kontrasztja** fontos hatáseleme a szövegnek

Összehasonlító elemzés

Kiss Csaba (1960–) *Hazatérés Dániába* című drámája Shakespeare *Hamletjét* dolgozza át, írja újra. Mennyiben állítja be másként a két műből származó alábbi két részlet az anya és fiú viszonyát? Milyen nyelvi, stilisztikai jelek utalnak a két drámai alak kapcsolatának különbségeire?

William Shakespeare: *Hamlet, dán királyfi*

HAMLET

(...)Pisz! ülj le csöndesen,
Én hadd töröm a szíved; mert fogom,
Ha törhető anyagból van csinálva;
Ha átkos megszokás úgy meg nem edzé,
Hogy minden érzés ellen bátya lett.

KIRÁLYNÉ

Mit tettem én, hogy nyelved ily gorombán
Mer rám zajongni?

HAMLET

Oly tettet, mitől
Lehámlik a kegy, az illem pirul;
Képmutató lesz az erény; lehull az
Ártatlan szerelem szép homlokáról
A rózsza, és pokolvar váltja föl;
Mitől olyan lesz a nász-fogadás,
Mint kockajátászók hazug esküi.
Oly tettet, ó! mely ama testi frigynek
Kitépi lelkét, szó-árrá teszi
A hit malasztját. Az ég arca lángol,
Sőt e szilárd föld, e vegyes tömeg,
Bús képpel, mint majd ítélet-napon,
Belébetegszik.

KIRÁLYNÉ

Hajh! miféle tett az,
Mely már a címlapon így mennydörög?

HAMLET

Tekints e képre, s e másokra itt,
Két férfi-testvér hű ábráira.
Nézd, mennyi fönség ül e homlokon:
Hypérjon fürtök; homlok Jupiter
Sajátja; szem Mársé, mely fenyeget
S parancsol egyben; állás Mercuré.
Most száll le, egy égcsókoló tetőre;
Oly összetétel és idom, valóban,
Hogy minden isten, úgy látszik, pecsétet
Nyomott reája, biztosítani
Egy *férfit* a világnak. Ez vala
Férjed; tekintsd már a következőt.
Im, férjed ez; mint üszögös kalász
Az ép testvért rohasztva. Van szemed?
Elhagyhatád e szép hegylegelőt,
Hogy e mocsáron hízz? Hah! van szemed?
Szerelmed nem okolhadd; hisz korodban
A hejjuhujja vér szelíd, hunyász,

S hallgat az észre; de micsoda ész az,
 Mely ettül erre száll! Érzésed, az van,
 Mert hogy mozognál másképp: ámde béna
 Érzék az; ilyet örült sem hibáz,
 Így elmehábor sem tevé soha
 Rabbá az érzést, hogy választani
 Épen ne tudjon, ily különbözőkben.
 Mi ördög volt hát a szem-bekötősdí,
 Mely rászedett? Szem érzés nélkül, érzet
 Látás nélkül, vagy fül, szem kéz ne'kül,
 Szaglás minden ne'kül, vagy bármi hű
 Érzéked egy-egy kóros része, így
 El nem tompulhatott.
 Fúj! nem pirulsz el? Pártütő pokol,
 Ha így lázongsz egy tisztos anyanő
 Csontjában, akkor a láng ifjuság
 Erénye, öntüzeben olvadó
 Viasz legyen; ne mondják, hogy gyalázat,
 Midőn az ifjú hév ösztön kirúg,
 Ha már a csupa fagy ily lánggal ég
 S az ész a vágynak kerítője lesz!

KIRÁLYNÉ

Ó, Hamlet! ne beszélj.
 Lelkem mélyébe fordítod szemem,
 Hol több olyan folt árnya látszik, amely
 Soha ki nem mén.

HAMLET

Hah! egy zsíros ágy
 Nehéz szagú verítékében élni;
 Bűzben rohadva mézeskedni ott
 A szurtos almon –

KIRÁLYNÉ

Ó, ne mondd tovább!
 Fülemben mint tőr hatnak szavaid;
 Ne többet, édes Hamlet.

(Arany János fordítása)

Kiss Csaba: *Hazatérés Dániába*

A HERCEG

Hivattál?

GERTRUD

Beszélni akarok veled...

A HERCEG

Ma nem vetkőzöl?

Durr, egy pofon! -- Több nap hisztérikus feszültségéből

GERTRUD

Te vérszomjas disznó! Meg akartad ölni?!¹

A HERCEG

Ezt meg ne próbáld még egyszer...

GERTRUD

Mert megmérgezel! Vagy agyonversz? Vagy leszúrsz!? Mi lesz!?

¹ A királyné itt Claudiusra utal, akit Kiss Csaba drámájában Horatio a Herceg tudtával és jóváhagyásával megmérgezett, Claudius azonban túlélte a gyilkossági kísérletet.

A HERCEG

Csillapodj, anyám! Próbáljunk meg emberi módon...

Durr, még egy pofon.

GERTRUD

Emberi módon?! Kiszeded a szemed, te gyalázatos! Nézd meg, hogy néz ki! Mit tettél vele! –Hát kinek képzeled te magad?! Mindenféle ócska pletykák nyomán, majdnem halálba küldöd a férjem, és akkor próbáljunk meg emberi módon! (*Üti, tépi, karmolja*)

A HERCEG

(bátrál előle, menekül körbe az ágy körül) Ne hazudjunk egymás szemébe! Te is tudod, hogy...

GERTRUD

Hát te mi vagy?! Te cinikus disznó, te! Nézd meg, hogy néz ki! –Ereszd el a kezemet! – Most boldog vagy? Elégedett vagy!? (*Üti, rúgja, ahol éri*)

A HERCEG

(próbálja kikérülni, lefogni) Csillapodj, anyám! Hallod?! Állj meg!

GERTRUD

Eressz el! Ne szoríts! Engedd el a kezemet! Meg akarsz fojtani, te istentelen!

Hisztérikusan zokog, miközben szabad kezével folyamatosan üti, tépi, karmolja fiát

A HERCEG

Az ördögbe! Nyughass már! (*Felkapja az ágy mellett álló lavórt, és a jeges vizet anyjára zúdítja.*)

Így! Most beszélgethetünk!

GERTRUD

(reszketve fekszik az ágyon) Nincs mit mondanom...

A HERCEG

Akkor miért hívtál?

GERTRUD

Gyűlöllek... Ne légy boldog soha senkivel!

A HERCEG

(hibetetlen önuralommal fogja vissza magát) Azt reméltem... ha majd tisztán látsz... hogy egy nap majd visszakaplak, anyám!

GERTRUD

Apádat a rák vitte el, esküszöm! Valaki mocskos hazugsággal tömte tele a füled...

A HERCEG

Még most is véded!? (*Megragadja, megrázza*) De meddig, anyám! Meddig?!

GERTRUD

Megőrültél?! Eressz el!

A HERCEG

Azért véded, mert tudtad! Tudtad, ugye! (*Lefogja*) Ordíts csak, sírjál, dobáld magad! Kiszeded én belőled! Végig tudtad, mi?... az első pillanattól kezdve... Együtt találtátok ki, együtt szüdtétek!?

(Egyre jobban belelovallja magát, őrvöng) Na, mondd ki, te vörösre mázolt élveteg száj! Lihegd a fülemben! Miféle rák az, amely apám életét megette! Két ollója volt, ugye? Egy férfi, meg egy nő!

(2000)

Források:

William Shakespeare, *Hamlet*. In: *Shakespeare összes művei IV. Tragédiák*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1961, 406–408. o.

Kiss Csaba, *Világtalanok. Öt dráma*, [h. n.], Neoprológus, [é. n.], 184–185. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

- Shakespeare tragédiájában a természetes anya-fiú kapcsolat nem bomlik meg teljesen, Hamlet indulattól fűtött beszéde mit sem változtat azon, hogy a két alak viszonya a szeretetre épül.

- Kiss Csaba drámájában a királyné fia iránti érzelmeit leginkább a gyűlölet jellemzi, míg a herceget szeretetvágya – mely ebben az esetben az önzés egyik fajtájának látszik – nem gátolja meg abban, hogy cinikus kiábrándultsággal és gyűlölködő dühvel forduljon anyjához.
- Shakespeare-nél fel sem merül a két figura között a fizikai agresszió lehetősége, Kiss Csabánál ezzel szemben az alakok fizikailag is bántalmazzák egymást, elsősorban Gertrud lép fel erőszakosan.
- A *Hamlet*ből származó részletben a fiú irányítja a jelenet történéseit, ő igyekszik anyját befolyásolni, nem is eredménytelenül.
- A *Hazatérés Dániába* idézett jelenetében Gertrud az aktívabb fél, a Herceg a szöveg nagyobbik hányadában védekezésre kényszerül.
- Shakespeare-nél Hamlet nem feltételezi, hogy a királyné tudott apja meggyilkolásáról, Kiss Csaba művében a Herceg Gertrudot társtettesnek tartja.
- A *Hamlet* nyelve, Arany János fordításában, az idézett jelenet során emelkedett, tragikus pátosz jellemzi, amely szem előtt tarja a választékosság retorikai követelményét.
- A *Hazatérés Dániába* kiválasztott jelenetének nyelve hétköznapi („Te vérszomjas disznó.”; „Kiszedem a szemed!” stb.), a stílus emelkedettségével szemben a köznyelv alatti szitkozódás a meghatározó jellegzetessége.
- Ebből is kitűnik, hogy Shakespeare alakjai még klasszikus drámai hősök, akiknek – még a bűnösöknek is – velejárója egyfajta nagyság. Kiss Csaba alakjai közönséges emberek, akiket a maguk kisszerű szándékai irányítanak.
- Shakespeare nyelve erősen költői, emelkedettségét szóképek és retorikai alakzatok biztosítják; Kiss Csaba szereplőinek beszéde ezzel szemben hangsúlyozottan köznapis, ezt erősíti, hogy a *Hamlet* idézett jelenete drámai jambusban (blank verse) íródott, míg a *Hazatérés Dániába* prózában.
- Ennek jelentőségét még inkább kiemeli, hogy Shakespeare drámájában szerepe van annak, hogy melyik jelenet íródik verses formában és melyik prózában.
- A *Hazatérés Dániába* jelenetének alakjai kisszerűek, deheroizáltak, alulstilizáltak.
- A *Hazatérés Dániába* bír színpadi instrukciókkal – kevesebbet bíz a drámai szövegre.
- A *Hazatérés Dániába* rövidebb megszólalásai a megváltozott színpadi kommunikációs hagyományt követik.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: - - - - -

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ⇨

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ⇩

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe- illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótőben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
4. betűtévesztés

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15